

90-lecie prof. Jerzego Gawlikowskiego

Jerzy Gawlikowski – doktor habilitowany nauk weterynaryjnych, profesor nadzwyczajny byłej Akademii Rolniczej (AR) w Szczecinie – urodził się w 1928 roku w Myszkowie, w dawnym województwie częstochowskim. Podczas wojny podjął przymusową pracę dla okupanta niemieckiego i dopiero po wojnie mógł ukończyć – rozpoczętą w 1935 roku – naukę w szkole podstawowej. W 1950 roku zdał egzamin dojrzałości i rozpoczął studia na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Uniwersytetu i Politechniki we Wrocławiu. Dyplom lekarza weterynarii uzyskał w marcu 1955 roku. Od kwietnia tego samego roku do stycznia 1957 pracował na stanowisku starszego inspektora w Inspekcji Higieny Sanitarnej w Katowicach. W lutym 1957 roku podjął pracę w Katedrze Anatomii Zwierząt Wydziału Zootechnicznego Wyższej Szkoły Rolniczej w Szczecinie, w której pracował do chwili przejścia na emeryturę w roku 1998.

Swoją działalność naukową Jerzy Gawlikowski od początku związał z prof. Marianem Kubasiewiczem. Na podstawie rozprawy „Bydło wczesnośredniowieczne w wykopaliskach zachodniopomorskich”, przygotowanej właśnie pod kierunkiem prof. Kubasiewicza, Rada Wydziału Weterynaryjnego Wyższej Szkoły Rolniczej we Wrocławiu w 1965 roku nadała Mu stopień doktora nauk weterynaryjnych.

Przez kolejne lata prowadził badania nad chowem zwierząt udomowionych w różnych okresach historycznych. Gromadząc materiał w postaci szczątków kostnych z różnych stanowisk archeologicznych na Pomorzu, ale też z innych rejonów kraju, a także z zagranicy, rozwijał specjalistyczne studia faunistyczne, które zostały docenione przez archeologów. Uznano je za cenny materiał źródłowy do wyjaśnienia wielu zagadnień związanych z życiem gospodarczym mieszkańców wczesnośredniowiecznych osad.

Prof. Jerzy Gawlikowski przez wiele lat uczestniczył w badaniach nad archeofauną pochodzącą z różnych stanowisk na Wolinie. Badania te – prowadzone na ogromną skalę wraz z oddziałami Polskiej Akademii Nauk – przyczyniły się do poznania wielu zagadnień o charakterze biologicznym, hodowlanym i ekonomicznym. Gromadzone przez dziesięciolecia w Katedrze Anatomii Zwierząt AR, z ogromnym udziałem Jerzego Gawlikowskiego, zbiór szczątków kostnych stał się największy w Polsce i posłużył do poznania archeofauny regionu, określenia roli zwierząt domowych i dzikich – głównie w życiu mieszkańców Wolina

i Szczecina, ale również Gdańska, Elbląga, Nakła nad Notecią i innych miast, grodów, podgrodzi i osad ludzkich w wiekach od IX do XIV. Ogromne doświadczenie naukowe, licznie zgromadzony materiał i pasja Jerzego Gawlikowskiego pozwoliły Mu przygotować rozprawę habilitacyjną pt. „Biometryczne cechy kośćca bydła domowego (*Bos primigenius f. Taurus*) Polski północno-zachodniej w różnych okresach historycznych”. Stopień doktora habilitowanego w zakresie nauk weterynaryjnych uzyskał na Wydziale Medycyny Weterynaryjnej Akademii Rolniczej we Wrocławiu. Spośród licznych wątków badawczych zawartych w tym opracowaniu ogromne znaczenie dla praktyki archeozoologicznej okazały się mieć sposoby ustalania dymorfizmu zwierząt na podstawie ich szczątków.

Oprócz badań z zakresu archeozoologii Jerzy Gawlikowski i Marian Kubasiewicz w ciągu 34 lat swojej wspólnej pracy zajmowali się też zaburzeniami rozwojowymi zwierząt domowych. Zainicjowana przez prof. Kubasiewicza, a następnie realizowana przez prof. Gawlikowskiego współpraca z instytucjami hodowlanymi – Państwowymi Ośrodkami Hodowli Zarodowej, Zrzeszeniami Państwowych Gospodarstw Rolnych, Stacjami Hodowli i Unasienniania Zwierząt oraz sprawującą nad tymi jednostkami opiekę selekcyjną i dokumentacyjną Centralną Stacją Hodowli Zwierząt w Warszawie – pozwoliła na stworzenie (na podstawie ogromnej ilości zgromadzonych danych o cielętach dotkniętych wadami rozwojowymi i ich ojcach) bazy danych umożliwiającej prowadzenie badań genetycznych linii rodowodowych bydła.

Po przejściu prof. Kubasiewicza na emeryturę, 1 października 1991 roku, prof. Jerzy Gawlikowski objął kierownictwo Katedry Anatomii Zwierząt AR. Kontynuował kierunki badawcze wytyczone przez swojego poprzednika, kładąc jednak większy nacisk na współpracę z Pracownią Archeologii Instytutu Historii Kultury Materialnej PAN w Szczecinie¹, z Działem Archeologii Muzeum Narodowego w Szczecinie, z Państwową Pracownią Konserwacji Zabytków w Szczecinie i Gdańsku oraz z Katedrą Archeologii Uniwersytetu Mikołaja Kopernika w Toruniu.

Zarówno zbiory archeofauny, jak i licznych przypadków teratologicznych stały się materiałami do pracy dla ponad 30 dyplomantów Profesora. Jako nauczyciel akademicki prowadził wykłady i ćwiczenia dla słuchaczy na kilku kierunkach studiów stacjonarnych i niestacjonarnych wydziałów: Zootechnicznego, Rolnictwa oraz Ekonomiki Rolnictwa. Podczas zajęć przekazywał wiedzę z zakresu anatomii prawidłowej, teratologii i archeozoologii. Niejednokrotnie uczestnicy tych zajęć mieli okazję być świadkami prowadzonych przez Profesora sekcji zwierząt, kompetentnie organizowanych i barwnie omawianych.

¹ Obecnie Ośrodek Archeologii Średniowiecza Krajów Nadbałtyckich Instytutu Archeologii i Etnologii PAN w Szczecinie.

Profesor Jerzy Gawlikowski jest autorem lub współautorem kilkudziesięciu publikacji naukowych z zakresu anatomii, archeozoologii i teratologii. Również po przejściu na emeryturę w 1998 roku swoje ogromne doświadczenie wykorzystuje jako ekspert we współpracy z naukowymi jednostkami badawczymi w kraju. Jego wiedza o wczesnośredniowiecznej faunie Pomorza została zawarta we współautorskim, z dr. Jerzym Stępnem, rozdziale pt. „Zwierzęta we wczesnośredniowiecznym Wolinie. Materiały archeozoologiczne” w ramach monografii *Wolin wczesnośredniowieczny* (część 2) wydanej w ramach serii „Origines Polonorum”, t. VI (Warszawa 2013, 82–171) pod redakcją prof. dr. hab. Władysława Filipowiaka i dr. Błażeja Stanisławskiego.

Prof. Jerzy Gawlikowski był wielokrotnie nagradzany i wyróżniany za osiągnięcia naukowe i dydaktyczne, otrzymał m.in. nagrody I stopnia Ministra Nauki, Szkolnictwa Wyższego i Techniki oraz Sekretarza Naukowego PAN. Nadal czynnie uczestniczy w posiedzeniach Polskiego Towarzystwa Anatomicznego, Polskiego Towarzystwa Antropologicznego, Polskiego Towarzystwa Zoologicznego, Polskiego Towarzystwa Nauk Weterynaryjnych i Stowarzyszenia Naukowego Archeologów Polskich. Z Jego wiedzy i doświadczenia z ogromną satysfakcją korzysta obecny Zespół Naukowy Pracowni Anatomii Zwierząt Wydziału Biotechnologii i Hodowli Zwierząt ZUT.

Prof. dr hab. Piotr Baranowski
Kierownik Pracowni Anatomii Zwierząt
Zachodniopomorskiego Uniwersytetu Technologicznego
w Szczecinie